

Inleiding

We vinden boeken interessant of saai, prettig of moeilijk leesbaar, zonder te weten waar dit aan ligt. De meeste mensen kennen de technieken niet die een verhaal boeiend of prettig leesbaar maken. Dit boek geeft je deze informatie en helpt je deze kennis praktisch toe te passen. Het is zonde als jij een levensverhaal schrijft dat niet uitnodigt tot lezen. Hoewel dit boek zich toespitst op het schrijven van waargebeurde levensverhalen, kan je de adviezen ook gebruiken voor het schrijven van fictie.

Ik heb tien jaar lang gewerkt als professioneel verhalenschrijfster en meer dan tien jaar lang schrijfcursussen gegeven. Ook heb ik meerdere studieboeken gepubliceerd, al is dit een andere tak van sport. Ik weet door deze ervaringen wel waar je als schrijver tegenaan loopt, waar je als schrijver op moet letten. Dit boek helpt je niet alleen fouten en problemen te voorkomen, je zult door het lezen ervan ook ideeën en inspiratie opdoen.

Dit boek is ingedeeld in drie delen:

- De *voorbereiding* (hoofdstuk 1 tot en met 4). Dit gedeelte helpt je om vooraf de juiste keuzes te maken voor je levensverhaal en de informatie over jouw leven goed te ordenen.
- De *structuur* (hoofdstuk 5 tot en met 8) helpt je een goede verhaalstructuur te hanteren.
- Het *schrijven* zelf (hoofdstuk 9 tot en met 13) helpt je jouw verhaal boeiend en vlot te schrijven.

Je leert het meeste van het toepassen van deze kennis. Daarom bevat het boek veel oefeningen. Ik raad je aan deze oefeningen te doen voordat je met jouw uiteindelijke levensverhaal begint.

Het schrijven van een levensverhaal kost veel tijd en inspanning, maar geeft veel voldoening. In de eerste plaats voor jezelf, in later stadium voor de lezers. Ik hoop dat dit boek je helpt een boeiend levensverhaal te schrijven en wens je hierbij veel plezier en succes toe.

Renée Merkestijn

Hoofdstuk 1

Vorbereiding: vorm, standpunt, omgevingsfactoren

De voorbereidingsfase helpt je de voor jou beste keuzes te maken voor je levensverhaal en omvat vier hoofdstukken. In dit eerste hoofdstuk denk je na over de mogelijkheden op het gebied van:

- vorm
- standpunt
- omgevingsfactoren.

Jouw keuzes hierin bepalen in hoge mate hoe jouw levensverhaal overkomt op de lezer. Door vooraf te bepalen wat belangrijk is, verhoog je de kwaliteit van je verhaal en loop je niet vast tijdens het schrijven. Je zult door dit hoofdstuk tevens op nieuwe ideeën komen.

De besproken onderwerpen bevatten vragen die je voor jezelf dient te beantwoorden voor je met het schrijven van jouw levensverhaal begint. Ze helpen je om bewuste keuzes te maken op deze gebieden. Zorg dat je notities maakt in een boekje, schrift of map. Ik laat je aan de hand van voorbeelden en citaten zien wat de consequenties van je keuzes zijn op het gebied van vorm, standpunt en omgevingsfactoren. Sommige mogelijkheden spreken je meteen aan, andere mogelijkheden niet. Probeer steeds voor jezelf te bepalen waar dat aan ligt.

Lees naast dit boek zo veel mogelijk levensverhalen. Ga regelmatig naar de bibliotheek, onderzoek hoe andere schrijvers het hebben gedaan. Wat maakt hun verhaal voor jou interessant of oninteressant, prettig of onprettig leesbaar? Zou jij het verhaal schrijven zoals de schrijver dit deed, of had je andere keuzes gemaakt? Op deze manier leer je veel over schrijven en voorkom je fouten.

Doelstelling van dit hoofdstuk:

- Kies een vorm die jou aanspreekt en goed bij jouw levensverhaal past.
- Bepaal welk standpunt je gaat innemen in jouw levensverhaal.
- Bepaal hoe jij een duidelijk beeld van de werkelijkheid creëert via omgevingsfactoren.

1.1 Vorm

Voor wat betreft de vorm bespreken we de volgende mogelijkheden:

- biografie, autobiografie en memoires
- thematisch of anekdotisch levensverhaal
- realistisch of geromantiseerd levensverhaal
- dagboeken, brieven of fotoboeken
- fictief levensverhaal.

1.1.1 Biografie, autobiografie of memoires

Een levensverhaal wordt een **biografie** genoemd: *bio* staat voor leven, *grafie* staat voor vastlegging. Als je een levensverhaal over jezelf schrijft, heet het **autobiografie**, *auto* staat voor zelf. De biografie en de autobiografie geven een beschrijving van iemands volledige leven, vanaf de geboorte tot aan het moment van schrijven of tot aan het moment van overlijden. In een levensverhaal gaat het niet alleen om de gebeurtenissen. Lezers willen meeleven met de hoofdpersoon, weten hoe die persoon zijn leven heeft beleefd. Waarom hij deed wat hij deed, wat hij heeft geleerd, hoe hij is veranderd door de jaren heen.

In **memoires** wordt niet iemands gehele leven, maar een bepaalde levensperiode beschreven. Bijvoorbeeld de oorlogsjaren, een periode van strijd tegen een ziekte, de jaren dat iemand beroemd was. De achtergrondinformatie beperkt zich bij memoires tot wat van belang is voor de kern van het verhaal, de besproken periode. Je neemt in memoires slechts kort informatie op over jeugd en achtergrond. Je beschrijft alleen de gebeurtenissen uit het verleden die op de gekozen levensperiode van invloed zijn geweest. Er zijn veel (auto)biografieën en memoires verschenen over bekende mensen, historisch en eigentijds. Denk aan sporters, musici, kunstenaars, schrijvers, tv-persoonlijkheden, regisseurs, wetenschappers, staatslieden en zakenlieden. Ik raad je aan er een flink aantal te lezen.

Aan het eind van dit hoofdstuk zijn citaten opgenomen uit (auto)biografieën en memoires, met name de eerste pagina's ervan. Hierbij is vermeld of het een autobiografie, een biografie of memoires betreft en waarom. Probeer als je levensverhalen leest, dit ook zelf te bepalen.

- Het boek 'Maria Mosterd, echte mannen eten geen kaas: vier jaren in handen van een loverboy' is door Maria Mosterd zelf geschreven en daarmee een autobiografie. Ze beschrijft een belangrijke periode in haar leven, namelijk de jaren dat ze met haar loverboy samen was, dus niet haar gehele leven. Het zijn daarmee memoires.

- Het boek 'Zeilmeisje Laura Dekker, mijn verhaal' beschrijft het leven van Laura Dekker. Het is door haar oma geschreven en daarmee een biografie. Het beschrijft de voorbereiding van Laura's solo-zeilreis om de wereld en de conflicten met instanties, omdat men haar daar te jong voor vindt. Het zijn memoires. Het boek beschrijft haar jeugdervaringen alleen daar waar die belangrijk zijn met betrekking tot de familierelaties, de zeilreis en het conflict met de instanties.

Vraag: Wil jij een autobiografie schrijven of een biografie? Worden het memoires en zo ja, wat is de periode die je wilt beschrijven?

1.1.2 Thematisch en anekdotisch levensverhaal

Eerst even het verschil tussen onderwerp en thema. Als je levensverhaal gaat over volleybalcarrière, is het **onderwerp** je volleybalcarrière. Je beschrijft met name gebeurtenissen die met dat specifieke onderwerp van doen hebben. Alle andere zaken laat je weg of behandel je slechts kort. Vaak bestrijken memoires één specifiek onderwerp, bijvoorbeeld de memoires over de oorlogsjaren. In een volledige (auto)biografie kunnen meerdere onderwerpen aan bod komen, gezin, werk, etc.

Het **thema** is datgene wat jij wilt vertellen over iemands leven in relatie tot dat onderwerp, dat wat je wilt benadrukken. Het heeft vaak te maken met levensvisie, interpretaties en de betekenis die je aan zaken hecht. Je kunt bij het onderwerp volleybalcarrière verschillende thema's kiezen: de moeilijke weg naar succes, de ontwikkeling van je doorzettingsvermogen, de moeilijkheden in de samenwerking, de lichamelijke pijn en moeite, de invloed van je carrière op je relaties, de onderlinge verhoudingen in de volleybalwereld, etc.

Bij een **thematisch levensverhaal** benader je de door jou gekozen onderwerpen via een bepaald thema. Door een ander thema kan eenzelfde onderwerp in een geheel ander licht komen te staan. Het wordt hiermee een ander boek. Het thema maakt het onderwerp pas echt interessant, omdat daarmee de hoofdpersoon in beeld komt. Het karakter en de persoonlijkheid komen het sterkste naar voren bij het beschrijven van de gebeurtenissen vanuit een thema. De meeste levensverhalen zijn thematische verhalen.

Hiervoor noemden we al het boek 'Zeilmeisje Laura Dekker, mijn verhaal', dat zeilen als onderwerp heeft. Laura laat zien hoe belangrijk zeilen voor haar is, hoe zij zeilexpert is geworden en een wereldreis wil maken in haar eentje. Instanties vinden haar daar te jong voor. De schrijfster belicht de

situatie vanuit de pijnlijke inmenging van instanties in het leven van Laura, alleen omdat ze minderjarig is.

Het boek laat zien dat Laura zich niet van haar idee laat afbrengen, al gaat ze er psychisch bijna aan onderdoor. Het thema kan je hier benoemen als 'je eigen weg vervolgen tegen alle maatschappelijke weerstand in'.

Bij een **anekdotisch levensverhaal** kan je denken aan het soort verhalen dat men op bruiloften en begrafenissen vertelt. Je beschrijft voorvallen die kenmerkend zijn voor iemands karakter en leven, de hoogtepunten en dieptepunten. Deze anekdotes samen schetsen een totaalbeeld van het karakter en het leven van de hoofdpersoon, laten de voor die persoon belangrijke onderwerpen en thema's zien. Ook bij een anekdotisch levensverhaal zul je onderwerpen en thema's kiezen, je giet het echter in een andere vorm dan bij een thematisch levensverhaal.

De anekdotes lezen vlot weg. Je maakt een soort verhalenbundel, waarbij de hoofdpersoon steeds dezelfde persoon is. Het voordeel is dat je niet het gehele leven hoeft te beschrijven. Deze vorm kan prettig zijn als je een biografie schrijft over iemand van wie je niet alle levensdetails kent.

Deze vorm lijkt makkelijker dan die is. De anekdotes moeten namelijk allemaal pakkend zijn beschreven. Plus je moet zorgen dat alle anekdotes samen een correct beeld van de hoofdpersoon schetsen. Je dient daarom goed te selecteren. Je kunt het zien als een collectie korte verhalen. Als voorbeeld kunnen de korte verhalen van Simon Carmiggelt dienen. In een paar penningstreken kon hij een mens in al zijn glorie of misère laten zien.

Vraag: Bedenk welke onderwerpen en welke thema's je zou willen benadrukken. Dit heb je nodig voor zowel een anekdotisch als een thematisch levensverhaal. Welke vorm spreekt je het meeste aan?

1.1.3 Realistisch of geromantiseerd levensverhaal

In een **realistisch levensverhaal** beschrijf je de gebeurtenissen zoals ze daadwerkelijk plaatsvonden. Je beschrijft ze zo levendig en boeiend mogelijk. De meeste (auto)biografieën en memoires zijn realistische levensverhalen, maar je kunt hiervan afwijken en er een **geromantiseerd levensverhaal** van maken.

In films en romans kom je regelmatig geromantiseerde levensverhalen tegen. Vaak wordt daarbij vermeld: 'Dit boek/deze film is gebaseerd op het leven van X'. Deze vorm kan je uitstekend gebruiken als je wilt schrijven over het leven van iemand die er niet meer is, bijvoorbeeld je vader, moeder, grootouders. Je weet niet precies hoe ze leefden, hoe ze alles

hebben ervaren en kan het ze niet meer vragen. Je kunt je er wel een voorstelling van maken aan de hand van herinneringen van mensen die hen kenden, uit verhalen, dagboeken, brieven en foto's. Je vult in wezen een aantal dingen in, maar blijft zo trouw mogelijk aan het karakter van die persoon en aan de gebeurtenissen in hun leven. Dus het levensverhaal wordt een combinatie van feit en fictie.

Vraag: Wil jij een realistisch levensverhaal schrijven, of is romantiseren een optie?

1.1.4 Dagboeken, brieven en fotoboeken

Je kunt een levensverhaal schrijven in de vorm van dagboeken of brieven. Bij het gebruik van bestaande dagboeken en brieven maak je een selectie. Bepaal wat werkelijk belangrijk is voor je onderwerp en thema's. Alle gekozen brieven of dagboekfragmenten vormen uiteindelijk samen, net als bij een anekdotisch verhaal, een compleet beeld van je hoofdpersoon.

Je dient bij brieven en dagboeken ruimte te maken voor **toelichting** of verduidelijking. Schrijvers van dagboeken en brieven weiden zelden uit over historische achtergronden. Ze noemen meestal geen volledige namen, omdat ze voor zichzelf schrijven en weten om wie het gaat. Ze schrijven bijvoorbeeld 'Piet kwam langs'. Je moet dan in de toelichting vertellen dat Piet bijvoorbeeld de toekomstige man is van de hoofdpersoon. Je kunt:

- de inleiding gebruiken voor de toelichting
- dagboeknotities en brieven steeds afwisselen met een korte uitleg
- voetnoten gebruiken.

Dagboeken laten zien hoe jouw hoofdpersoon alles heeft ervaren op het moment zelf. Het is persoonlijk en subjectief. De inzichten zijn nog in ontwikkeling en de emoties rauw. Het geeft een intiem inkijkje in iemands leven. Je kunt uit het dagboek niet opmaken of iemand er tegenwoordig nog zo over denkt. Het is een momentopname. Een bekend dagboek is 'Anne Frank, het achterhuis', waarin Anne haar leven als Joodse onderduikster in de Tweede Wereldoorlog beschrijft. Een enkele keer zullen dagboekschrijvers later in het dagboek op bepaalde ervaringen terugkomen. Bijvoorbeeld hoe hij anders is gaan denken over een bepaalde situatie, mogelijk door een gesprek of door een nieuwe situatie. Hierin kun je de ontwikkeling van die persoon herkennen.

Ook **brieven** laten de hoofdpersoon zien zoals hij is op dat moment in de tijd. De schrijver houdt in brieven echter rekening met de ontvanger. Hij vertelt misschien niet alles om wat voor reden dan ook. Brieven geven mede daardoor een beeld van de relatie tussen de hoofdpersoon en de

ander. Aan je vrouw schrijf je andere dingen dan aan je collega, vader of kind, of je vertelt het op een andere manier. Je vertelt je moeder misschien niet hoe zwaar je leven is om haar gevoelens te sparen, maar een goede vriend wel. Het is interessant de antwoorden op de brieven, de volledige correspondentie, op te nemen. Een bekend voorbeeld van zo'n briefwisseling is die tussen Vincent van Gogh en zijn broer Theo.

Je hoeft niet per se te werken met bestaande dagboeken of brieven. Je mag ze zelfs verzinnen als deze vorm je aanspreekt. Als je maar trouw blijft aan de hoofdpersoon en de gebeurtenissen. Bedenk als je ze verzint, hoe de hoofdpersoon de gebeurtenissen in zijn dagboek of in brieven zou kunnen beschrijven. Een voorbeeld van een fictieve briefwisseling vind je in 'Een gevaarlijke verhouding of Daal-en-Bergse brieven' van Hella Haasse.

Foto's helpen de lezer een beeld te vormen van iemands uiterlijk, persoonlijkheid, omstandigheden, van de belangrijke mensen in zijn leven, zijn omgeving. Ook algemene historische foto's kunnen iemands levensverhaal ondersteunen. Meestal zijn foto's illustratief en soms wordt er een fotokatern toegevoegd in het midden van een boek.

Je kunt ervoor kiezen een **fotoboek** te maken en vervolgens bij iedere foto een stukje van je levensverhaal te vertellen. In wezen zijn dit weer anekdotes. Elke foto is daarmee een hoofdstuk in je levensverhaal geworden.

Vraag: Welke vormen zijn voor jouw levensverhaal interessant: dagboek, briefwisseling of fotoboek? Combinaties ervan?

1.1.5 Fictief levensverhaal

Hoewel dit boek uitgaat van bestaande personen, dus realistische levensverhalen, kan je de gegeven informatie prima gebruiken om een roman te schrijven, ofwel een fictief levensverhaal. In plaats van foto's kun je illustraties/tekeningen (laten) maken bij je verhaal. Bij fictie zal je dezelfde vragen moeten beantwoorden en dien je net zo goed informatie te ver-

zamelen en te ordenen. Maar je tijdlijn met gebeurtenissen is puur een verzonnen tijdlijn. Je hoofdpersoon is een verzonnen persoon, de omgeving is een verzonnen omgeving.

In plaats van álles te verzinnen, kun je fictie en realiteit combineren. Een vorm waarin realisme en fictie dicht bij elkaar liggen, is de *allegorie*. Dan staat het verhaal in zijn geheel voor iets anders. Een bekend boek is het boek 'Animal Farm' van George Orwell, hier staan de dieren symbool voor mensen en het boek gaat over politiek en macht.

Je kunt delen van je eigen leven in het fictieve verhaal integreren. Je kunt bijvoorbeeld je verhaal in een voor jou bekende omgeving laten plaatsvinden. Je kunt de hoofdpersoon een aantal van jouw karaktertrekken of thema's meegeven, of sommige hiervan toebedelen aan de hoofdpersoon en andere elementen aan een andere persoon in je verhaal. Je kunt ook mensen uit je leven een rol toebedelen onder een verzonnen naam. Het is soms namelijk makkelijker om dingen te beschrijven die je kent.

1.2 Ik-vorm of hij-vorm

Als je de **ik-vorm** kiest, blijf je makkelijker bij de directe beleving van je hoofdpersoon. De hoofdpersoon vertelt over zijn/haar leven vanuit een subjectief standpunt, beschrijft de eigen meningen en ervaringen. De lezer raakt hierdoor sterk bij de hoofdpersoon betrokken. Veel autobiografieën worden in de ik-vorm geschreven.

Ook biografieën worden in de ik-vorm geschreven om zo de hoofdpersoon aan het woord te laten, al heeft iemand anders het boek geschreven. Het standpunt van de hoofdpersoon komt het sterkste naar voren in de ik-vorm. Je kunt vervolgens citaten en dialogen gebruiken om de standpunten van andere mensen weer te geven. Je kunt dit ook doen door de hoofdpersoon de mening van andere mensen te laten verwoorden.

In levensverhalen kan tevens de **hij-vorm** worden gebruikt, met name als je als schrijver een objectief standpunt ten opzichte van de hoofdpersoon wilt innemen. De hij-vorm op zichzelf creëert enige emotionele afstand, die echter door levendige beschrijvingen en dialogen teniet wordt gedaan. De lezers leven zo toch mee met de hoofdpersoon.

Bij gebruik van de hij-vorm kan je makkelijker verschillende personen aan het woord vanuit hun verschillende persoonlijke standpunten. Je zet het standpunt van de hoofdpersoon bijvoorbeeld af tegen dat van een partner of collega of kind. Zorg echter dat de hoofdpersoon daadwerkelijk de hoofdpersoon blijft. Laat bepaalde andere personen niet te veel aan het